

ORGANIC FARMING IN THE OPINION OF CONVENTIONAL FARMING PRODUCERS

Summary

The purpose of this study is to present and carry out comparative analysis of the opinions of farming producers from Wielkopolska region about positive and negative aspects associated with keeping of ecological farms, as well as motives for undertake the organic food production. These opinions expressed as part of the twice repeated questionnaire survey – in 2005 and 2007. The conclusion of executed research, this: 1) the organic farming was a most familiar term for the farming producers out off different notions determining the farming methods which are friendly to the environment, 2) the concern for the health of the family was the most important factor decisive for taking the management of environmental methods, recognized by respondents in two succeeding examinations, 3) the half of examined farmers population recognized the ecological food production as attractive, 4) the huge majority of examined farming producers would like to expand its knowledge about the organic farming.

ROLNICTWO EKOLOGICZNE W OPINII KONWENCJONALNYCH PRODUCENTÓW ROLNYCH

Streszczenie

Celem opracowania jest prezentacja i analiza porównawcza opinii wielkopolskich producentów rolnych na temat pozytywnych oraz negatywnych aspektów związanych z prowadzeniem ekologicznych gospodarstw, a także motywów podjęcia produkcji ekologicznej żywności, opinii wyrażonych w ramach badań ankietowych powtórzonych dwukrotnie – w 2005 i 2007 roku. Z przeprowadzonych badań wynika, że: 1) rolnictwo ekologiczne było terminem najbardziej znanym ankietowanym producentom rolnym spośród różnych pojęć określających metody produkcji rolnej przyjazne środowisku, 2) za najważniejszy czynnik decydujący o podejmowaniu gospodarowania metodami ekologicznymi respondenci uznali w dwóch kolejnych badaniach troskę o zdrowie rodziny, 3) połowa badanej populacji rolników uznała produkcję żywności ekologicznej za atrakcyjną, 4) zdecydowana większość badanych producentów rolnych chciałaby poszerzyć swoją wiedzę na temat rolnictwa ekologicznego.

1. Wprowadzenie

Ewoluuje na przestrzeni lat system wsparcia ekologicznego systemu produkcji rolnej, powstają liczne strategie, programy i plany działania dla producentów żywności ekologicznej, przeprowadzane są kampanie promujące żywność ekologiczną, szkolenia dla jej producentów (obecnych i potencjalnych), tworzone są bazy danych o produkcji żywności metodami ekologicznymi, rozwijają się badania z zakresu rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa jego produktów. Rozwój rynku żywności ekologicznej i realizacja celu *Planu Działań dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2007-2013*, jakim jest osiągnięcie 3-procentowego udziału gospodarstw ekologicznych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych, zależą w dużej mierze od zainteresowania samych rolników ekologiczną produkcją i chęci skorzystania z szerokiej gamy środków pomagających podjąć decyzję o jej rozpoczęciu. Czy jednak zainteresowanie to jest duże? Czy rolnictwo ekologiczne postrzegane jest jako atrakcyjna forma gospodarowania? Czy opinie producentów rolnych zmieniają się w tym zakresie?

Celem opracowania jest próba prezentacji i analizy porównawczej opinii wielkopolskich producentów rolnych na temat pozytywnych oraz negatywnych aspektów związanych z prowadzeniem ekologicznych gospodarstw, a także motywów podjęcia produkcji ekologicznej żywności,

opinii wyrażonych w ramach badań ankietowych powtórzonych dwukrotnie – w 2005 i 2007 roku.

2. Metodyka badań

W opracowaniu wykorzystano część wyników badań ankietowych, przeprowadzonych w 2005 oraz 2007 r. na próbie 200 wielkopolskich producentów rolnych. Badaniem objęto gospodarstwa rolne z 10 powiatów województwa wielkopolskiego, wytypowanych w oparciu o wskaźnik intensywności produkcji rolnej. Do obliczenia wskaźników dla powiatów, wykorzystano wartości wskaźników intensywności poszczególnych rodzajów produkcji roślinnej i zwierzęcej według B. Kopcia [1]. Powiaty w zależności od wartości wskaźnika podzielono na trzy grupy: I grupa – powiaty z ekstensywną produkcją rolną (wartość wskaźnika poniżej 200; 60 ankiet), II grupa – powiaty o mało intensywnej produkcji rolnej (wartość wskaźnika 200-250; 100 ankiet) oraz III grupa – powiaty z intensywną produkcją rolną (wartość wskaźnika powyżej 250; 40 ankiet). Do określenia liczby gospodarstw poddanych badaniu zastosowano dobór kwotowy, uwzględniający liczbę gospodarstw w województwie, grupach powiatów oraz poszczególnych powiatach. W każdym powiecie do badań ankietowych wybrano od 1 do 3 miejscowości wiejskich, w których przeprowadzono po 10 ankiet.

3. Wyniki badań

3.1. Znajomość pojęcia rolnictwo ekologiczne

Zgodnie z wynikami badań – zarówno z roku 2005, jak i 2007, *rolnictwo ekologiczne* było terminem najbardziej znanym ankietowanym producentom rolnym spośród różnych pojęć określających metody produkcji rolnej przyjazne środowisku (rolnictwo zrównoważone, ekologiczne, integrowane). Na jego znajomość wskazało około 93% respondentów, na znajomość pozostałych pojęć – po 40-50% (rys. 1). Jak wykazały badania, w 2007 r. wzrósł o ponad 10% odsetek respondentów deklarujących znajomość pojęcia *rolnictwo zrównoważone*, co niewątpliwie związane jest z szerszym artykułowaniem w polityce, środkach masowego przekazu, badaniach, strategiach rozwoju, tematyce szkoleń, problemu zrównoważonego rozwoju gospodarki, w tym rolnictwa.

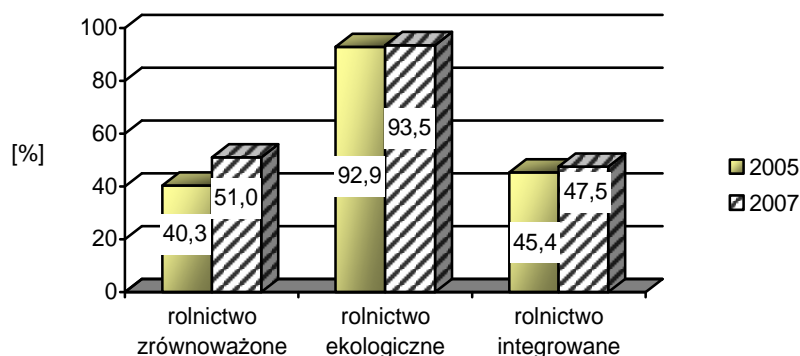
Wyniki badań przeprowadzonych w 2007 r. potwierdziły prawidłowość zaobserwowaną w roku 2005 – w przypadku *rolnictwa zrównoważonego* oraz *integrowanego* występuje zależność pomiędzy znajomością tych metod gospodarowania, a wykształceniem ankietowanych producentów rolnych: wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia wzrasta odsetek rolników wskazujących na znajomość wymienionych wyżej pojęć (tab. 1). Takiej zależności nie zaobserwowano w przypadku *rolnictwa ekologicznego* w badaniach z 2005 r., natomiast w badaniu z roku 2007 była ona nieznaczna.

Zmiany warte zaakcentowania zaobserwowano w przypadku respondentów z wykształceniem podstawowym - podwoiła się wśród nich na przestrzeni dwóch lat liczba osób ze znajomością pojęcia *rolnictwo zrównoważone*, o

połowę zwiększył się odsetek badanych rolników znających termin *rolnictwo integrowane* i aż do 90% wzrósł odsetek wskazujących na znajomość pojęcia *rolnictwo ekologiczne*. O ile w przypadku ankietowanych posiadających wykształcenie średnie czy wyższe, poprawa znajomości wymienionych wyżej określeń może wynikać z dostępu do wiedzy przekazywanej w procesie kształcenia, o tyle w przypadku badanych rolników z wykształceniem podstawowym, w dużej mierze poprawa sytuacji wynika z większej ciekawości i chęci uzupełnienia wiedzy oraz lepszej dostępności do materiałów źródłowych.

3.2. Motywy podejmowania gospodarowania metodami ekologicznymi

Mając do wyboru dziesięć czynników decydujących o podejmowaniu gospodarowania metodami ekologicznymi, za najważniejszy respondenci uznali w dwóch kolejnych badaniach troskę o zdrowie rodziny – średnia ocena 1,8 (rys. 2)¹. Jako najważniejszy powód wskazało go w 2005 roku 145 spośród 200 ankietowanych, w 2007 – 151. Na kolejnych miejscach w hierarchii ważności znalazły się troska o jakość produktów rolnych oraz troska o stan gleby. Jako najmniej ważne czynniki zostały wymienione – w roku 2005 troska o piękno krajobrazu wsi (średnia ocena 8,7) oraz zachęta ze strony innych rolników (średnia ocena 8,3), w roku 2007 zachęta ze strony innych rolników (średnia ocena 8,3) oraz zachęta ze strony służb doradczych (średnia ocena 7,8).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
Source: Own study on the basis of the questionnaire survey

Rys. 1. Odsetek producentów rolnych wskazujących na znajomość pojęć określających metody produkcji przyjazne środowisku
Fig. 1. Percentage of farming producers pointing at the knowledge of notions determining the production methods friendly to the environment

Tab. 1. Struktura producentów rolnych wskazujących na znajomość pojęć określających metody produkcji przyjazne środowisku według wykształcenia

Table 1. Structure of farming producers pointing at the knowledge of notions determining the production methods friendly to the environment according to the education

Metody produkcji przyjazne środowisku	Odsetek rolników deklarujących znajomość pojęć, z wykształceniem:			
	podstawowym	zasadniczym	średnim	wyższym
<i>Rolnictwo zrównoważone</i>				
2005	23,3	37,6	51,7	60,0
2007	45,2	51,1	50,0	85,7
<i>Rolnictwo ekologiczne</i>				
2005	27,4	86,7	95,0	91,7
2007	90,3	93,3	94,4	100,0
<i>Rolnictwo integrowane</i>				
2005	26,7	45,5	51,7	80,0
2007	35,5	42,2	56,9	71,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
Source: Own study on the basis of the questionnaire survey

¹ Dziesięciu czynnikom respondenci przypisywali punkty: 1 – dla najważniejszego, 10 – dla najmniej ważnego.

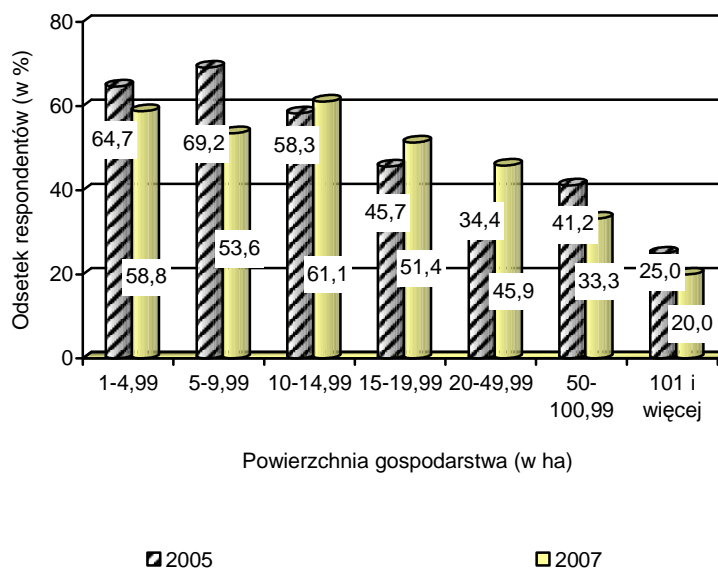
Badanie przeprowadzone w 2007 r. potwierdziło fakt przypisywania przez producentów rolnych przeciętnego znaczenia czynnikom ekonomicznym, takim jak wyższe ceny zbytu, dofinansowanie produkcji ekologicznej, czy niższe nakłady na nawożenie i ochronę roślin. Istotną zmianą zaobserwowaną w badaniach z 2007 r. w stosunku do badań z roku 2005 jest dostrzeganie przez większą część badanej populacji wpływu ekologicznych metod gospodarowania na piękno krajobrazu wsi. Dostrzeganie różnych pozytywnych aspektów określonej działalności rolniczej (pozaekonomicznych), może świadczyć o większej dojrzałości i wiedzy respondentów (ich części) na temat przedmiotowej problematyki.

2005		2007
1,8	Troska o zdrowie rodziny	1,8
3,9	Troska o jakość produktów rolnych	4,3
4,6	Troska o stan gleby	4,8
4,9	Chęć życia w zgodzie z przyrodą	5,1
5,2	Wyższe ceny zbytu	4,9
5,8	Dofinansowanie produkcji ekologicznej	6,0
6,1	Niższe nakłady na nawożenie i ochronę roślin	5,4
7,8	Zachęta ze strony służb doradczych	7,8
8,3	Zachęta ze strony innych rolników	8,3
8,7	Troska o piękno krajobrazu wsi	6,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
 Source: Own study on the basis of the questionnaire survey

Rys. 2. Hierarchia ważności czynników decydujących o podejmowaniu gospodarowania metodami ekologicznymi
 Fig. 2. Importance hierarchy of the factors which determine farming with application of the environmentally friendly methods

3.3. Atrakcyjność ekologicznego gospodarowania

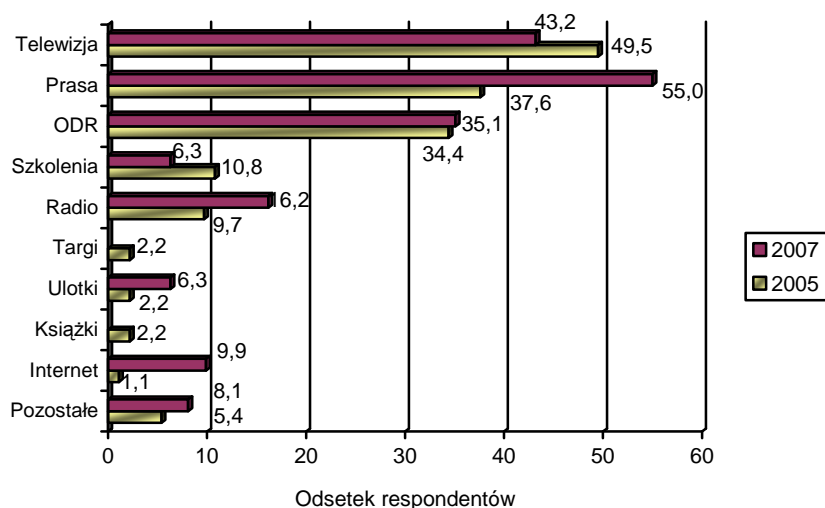
Blisko połowa badanych w 2005 r. rolników uznała produkcję żywności ekologicznej za atrakcyjną formę działalności, 1/3 – za nieatrakcyjną, natomiast co szósty respondent nie potrafił ustosunkować się do tego problemu. W 2007 r. zwiększyła się znacznie liczba producentów rolnych nie potrafiących ocenić atrakcyjności produkcji ekologicznej – stanowili oni blisko 1/4 badanej populacji, natomiast zmniejszył się odsetek ankietowanych przekonanych o nieatrakcyjności tej formy gospodarowania (z 35% w roku 2005 do 28% w roku 2007). Przy podobnym jak w 2005 r. poziomie producentów rolnych, którzy uznali w roku 2007 produkcję żywności ekologicznej za atrakcyjną (50%), zmiany wskazane powyżej należy ocenić pozytywnie – świadczą one o występowaniu wątpliwości przy ocenie badanego zjawiska, które w przyszłości na pewno część respondentów będzie chciała rozwiązać, pogłębiając swoją wiedzę w zakresie metod produkcji rolnej przyjaznych środowisku.

Na podstawie dwukrotnie przeprowadzonych badań stwierdzono, iż ocena atrakcyjności ekologicznego gospodarowania zależy od powierzchni gospodarstwa – w gospodarstwach o powierzchni do 15 ha każdorazowo odsetek respondentów określających produkcję ekologicznej żywności jako atrakcyjną formę działalności przewyższał odsetek producentów rolnych oceniających działalność w zakresie rolnictwa ekologicznego jako nieatrakcyjną oraz nie mających zdania na ten temat (rys. 3).

Zarówno w roku 2005, jak i 2007 przedstawiciele aż 99 badanych gospodarstw (50% badanej populacji) nie wykazali zainteresowania przestawieniem gospodarstwa na ekologiczne, a około 1/3 respondentów wskazała, iż rozważa podjęcie w przyszłości nowego wyzwania w postaci rozpoczęcia produkcji rolnej metodami ekologicznymi. Największą barierą dla gospodarstw, które są przeciwnie zmianie metody gospodarowania okazały się koszty przestawienia gospodarstwa (produkcji) – wskazała je w każdym badaniu ponad połowa z grupy 99 respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
Source: Own study on the basis of the questionnaire survey

Rys. 3. Odsetek producentów rolnych uznających produkcję ekologicznej żywności za atrakcyjną formę gospodarowania
Fig. 3. Percentage of farming producers regarding the organic food productions as the attractive form of the management

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
Source: Own study on the basis of the questionnaire survey

Pozostałe źródła: ARiMR, Izba Rolnicza, zebrania wiejskie, inni producenci, gospodarstwa ekologiczne

Rys. 4. Źródła informacji o ekologicznych metodach produkcji wykorzystywane przez producentów rolnych
Fig. 4. Sources of information about ecological production methods used by farming producers

Co piąty rolnik w 2005 r. i już co trzeci w 2007 r. stwierdził, iż nie posiada dostatecznej wiedzy na temat prowadzenia gospodarstwa ekologicznego oraz procedury „przestawienia” produkcji na ekologiczną. Nie wspomagają procesu podjęcia przez producentów rolnych decyzji o produkcji żywności ekologicznej doświadczenia innych gospodarstw funkcjonujących już w tym sektorze rynku rolnego – co ósmy ankietowany w 2005 r. i co dziesiąty w roku 2007, wskazał na złe opinie rolników ekologicznych o działalności zgodnej z zasadami produkcji ekologicznej żywności. Zwiększył się także w 2007 r. odsetek respondentów wymieniających wśród barier podjęcia produkcji ekologicznej, trudności ze zbytem produktów ekologicznych (o 4% w stosunku do roku 2005) oraz nieznaną rynek takich produktów (o 8%).

3.4. Opinia producentów rolnych na temat informacji o ekologicznych metodach produkcji

Spośród badanych w 2005 r. rolników, 47% stwierdziło, iż docierają do nich informacje na temat ekologicznych metod produkcji – w roku 2007 odsetek ten wyniósł 56%. Na opinię producentów rolnych wpływ wywiera wiele czynników, takich jak: działalność różnych instytucji (np. ODR, Izba Rolnicza, ARiMR), zakres informacji zamieszczanych w środkach masowego przekazu, chęć dzielenia się swoimi doświadczeniami producentów rolnych gospodarujących metodami przyjaznymi środowisku. Niewątpliwie problematyczny pozostaje nadal stopień wykorzystania dostępnej wiedzy.

Wśród źródeł, z których rolnicy czerpią wiedzę na temat ekologicznych metod produkcji, najczęściej wymienianymi były telewizja, prasa oraz ODR (rys. 4).

W 2007 r. już co dziesiąty respondent wskazał na wykorzystywanie w celach informacyjnych internetu – w

roku 2005 wskazał to źródło tylko 1 rolnik. Zdecydowana większość badanych producentów rolnych (132 w 2005 r. oraz 128 w 2007 r.) chciałaby poszerzyć swoją wiedzę na temat rolnictwa ekologicznego.

4. Wnioski

Jak wynika z badań, zainteresowanie rolników podjęciem produkcji ekologicznej żywności nie jest wciąż duże. Biorąc pod uwagę, z jednej strony znaczną populację rolników nie mających zdania na temat rolnictwa ekologicznego (jego pozytywnych aspektów, barier we wdrażaniu itp.), z drugiej zaś – deklaracje zdecydowanej większości ankietowanych o chęci poszerzania wiedzy o metodach produkcji przyjaznych środowisku, należy mieć nadzieję, iż grupa zwolenników rolnictwa ekologicznego będzie się powiększać. Należy jednak pamiętać, iż zależność między procesem pogłębiania wiedzy, a procesem przestawiania gospodarstwa na ekologiczne nie koniecznie musi wystąpić. Znaczna część rolników prowadzących duże gospodarstwa rolne, doskonale orientuje się w problematyce rolnictwa ekologicznego, jednak nie deklaruje chęci podjęcia takiej produkcji – ich wiedza pozwala na realną ocenę możliwości przestawienia konwencjonalnego gospodarstwa wysokotowarowego na ekologiczne. Atrakcyjności ekologicznych metod produkcji rolnej nie należy oceniać wyłącznie przez pryzmat własnego gospodarstwa – i tak też coraz częściej postępują producenci rolni.

W ocenie problematyki dotyczącej produkcji żywności metodami przyjaznymi środowisku, często powtarzały się słowa *nieznajomość* i *brak wiedzy*. Trudno jednoznacznie stwierdzić, w jakim stopniu były one wynikiem braku zainteresowania producentów rolnych poszerzaniem wiedzy, a w jakim braku dostępności odpowiednich informacji. Odsetek rolników, którzy widzą potrzebę uzupełnienia wiedzy z zakresu metod produkcji przyjaznych środowisku nie zmienia się znacząco (w

światle badań z dwóch kolejnych lat), zmianie ulega natomiast struktura wykorzystywanych przez respondentów źródeł informacji – wzrasta rola prasy i internetu. Dostrzeganie tego ostatniego jest bardzo pozytywnym objawem, świadczącym o tym, iż rolnicy powoli również stają się elementem społeczeństwa informacyjnego, wykorzystującego w działalności nowoczesne technologie i media.

Wyzwaniem na najbliższe lata jest wszechstronna edukacja ekologiczna producentów rolnych, uwrażliwienie mieszkańców wsi na problemy środowiskowe oraz promocja proekologicznych zachowań konsumenckich. Działania te mają służyć realizacji wizji polskiej wsi w 2025 r., której elementami będą zapewne:

- wielofunkcyjne obszary wiejskie z gospodarką opartą na zasadach zrównoważonego rozwoju,
- zdywersyfikowane ekonomicznie gospodarstwa rolne wyposażone w infrastrukturę ekologiczną, wykorzystujące ekstensywne formy gospodarowania,
- mieszkańcy wsi objęci systemem wynagradzania za usługi o charakterze dóbr publicznych,

- rolnicy wytwarzający bezpieczne, wysokiej jakości płody rolne, adekwatnie wyceniane [2].

Analizując wyniki badań przeprowadzonych w Wielkopolsce można stwierdzić, że konieczność określonych działań,

służących realizacji tej wizji, już została przez rolników dostrzeżona, m. in. przez zapewnienie bezpieczeństwa żywności i jakości produktów rolnych, zachowanie piękna krajobrazu wsi, czy pogłębianie wiedzy o gospodarowaniu przyjaznym środowisku.

5. Literatura

- [1] Kowalak Z.: *Ekonomika i organizacja rolnictwa*. Cz. 1. Wyd. eMPI², Poznań 1997.
- [2] Bołtromiuk A.: *Wizja zrównoważonego rozwoju wsi unijnej i postindustrialnego rolnictwa w perspektywie 2025*, w: *Polska Wieś 2025. Wizja rozwoju*, pod red. J. Wilkina. Fundusz Współpracy, Warszawa 2005.